MERIDIAN CRITIC Nr.1 (Volume 26) 2016

Statutul scriitorului bucovinean în literatura română din perioada interbelică

Francisca Iulia PIESZCZOCH (AIRINEI)
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

Abstract: In the interwar Bukovina has developed only in the second half of the fourth decade ('30) a new generation of writers , which aims to synchronize with the literature of the Old Kingdom . Interwar Romanian literature in Bucovina lies not in terms of value „ in the first line manager can sometimes do the second, but here there is a creative effervescence and an inaugural spirit that can not be overlooked, for this even alter the fact of the Romanian literature entirety Romanian native Bukovina becomes a topos which often inaccessible and so charming , research Bucovina language writers , can also be a solution to recover the identity of Bucovina Romanian language literature .
Keywords: *interwar, literature, modernization, prose, synchronizing.*

Bucovina a fost şi rămâne încă un spaţiu literar puţin cunoscut, în care destinul generaţiilor de români, de multe ori îndepărtate sau chiar rupte de tradiţiile culturale din celelalte zone locuite de români, ni se pare atât de deosebit şi în acelaşi timp atât de asemănător, căci, indiferent de specificul lor istoric, ele toate au fost nişte generaţii luptătoare. Iată de ce tradiţia culturală românească din Bucovina nu a putut fi înlocuită nici cu cea germană (1775-1918), nici cu cea rusă sau ucraineană după 1945. Deprinderea de a scrie românește în Bucovina nu a încetat niciodată, chiar dacă au existat perioade de „gol literar" sau de întrerupere bruscă a procesului literar, căci întodeauna s-au tipărit cărţi aici româneşti: manuale, calendare, gramatici, opere literare.

De aceea, viaţa socială şi istorică a Bucovinei, precum şi structura etnică a populaţiei de aici şi-au pus amprenta asupra tematicii prozei bucovinene şi asupra modului de a scrie al prozatorilor de pe aceste meleaguri. Cu toate acestea, intelectualii de aici au fost şi au rămas legaţi, prin cultura lor, de spiritualitatea românească, încât ceea ce au realizat ei se înscrie în aria acestei spiritualităţi. În mod evident însă, literatura ce se scrie după 1918 în această provincie a României Mari trebuie să fie parte integrantă a istoriei literaturii româneşti.

Imediat după Primul Război Mondial, în literatura română „stăpânea o nebuloasă" [Ornea, 1980:471], se căuta o direcţie, un drum. Garabet Ibrăileanu

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

susţinea, în 1920, că, după un război mondial urmează o perioadă de stagnare literară urmată de o dezvoltare puternică a literaturii, întrebându-se când anume va fi aceasta: „După zguduiri mari sociale, literatura stagnează. Aşa a fost în Franţa în timpul revoluţiei celei mari. Apoi succede o eflorescenţă. Dar când anume se va produce aceasta?" [Săteanu, 1980:471].

Concluzia la care ajunge criticul este aceea că se încheie o etapă literară şi că va urma apoi faza viitoare a literaturii române, de vreme ce se lichida literatura de dinainte de război, iar o posibilă literatură se va constitui abia peste două decenii, acum continuându-se şcoala Sadoveanu şi simbolismul [Ornea, 1980:472-473].

De altfel, nici chiar iniţiatorul modernismului, E. Lovinescu, nu avea, în 1919, o viziune asupra unei ulterioare evoluţii a literaturii româneşti, precizând că „Sburătorul" său nu este emblema vreunei grupări literare întrucât nu s-a ieşit încă din epoca luptelor literare: „N-am pornit „Sburătorul" sub ocrotirea vreunei formule literare. Cred că a venit însă şi vremea unei reculegeri şi a unui eclectism luminat în domeniul felurit al artei." [Lovinescu, 1919:594]

Tot în 1919, Nichifor Crainic scria şi el despre destinul literaturii având viziunea unei prefaceri fundamentale. În acest sens, el nota: „Literatura noastră a ajuns la o răscruce. O lume proaspătă, frământată de pasiuni şi de idei îi stă înainte. E vremea de ales un drum nou. Acela al simplei povestiri patriarhale s-a bătut şi răsbătut. Vor trebui să vină ideile pentru a-i da acestei literaturi o coloană vertebrală" [Crainic, 1919]. Prin urmare, cele două orientări literare care coexistă în epocă, tradiţionalismul şi modernismul, se reflectă în plan teoretic în concepţia criticilor literari Eugen Lovinescu şi Nechifor Crainic. Pentru E. Lovinescu, modernizarea în proza românească presupune sincronizarea cu literatura occidentală, citadinism, formule narative noi adaptate „spiritului veacului", într-un cuvânt, renuţarea la tendinţele idilizante, sămănătoriste şi la tradiţionalismul îngust. Această direcţiea modernistă va cuprinde prozatori valoroşi, precum Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sebastian, Anton Holban, Gib. Mihăescu ş.a.

Spre deosebire de Lovinescu, Nichifor Crainic susţine un naţionalism închis, patriarhal, rural, ortodoxist, refuzând modelul occidental. Însă romanele de valoare care nu sunt citadine şi moderniste, din perioada interbelică, abordează formule de creaţie înnoitoare, în ciuda temei (*Ion,* 1920; *Baltagul,* 1930), rupând prin dramatism şi forţă epică cu vechiul idilism sămănătorist. Cu toate acestea, scriitorii fostei grupări sămănătoriste scriau încă, considerându-se singurii care asigură etnicitatea literaturii naţionale şi supraevaluându-şi operele ca fiind singurele care îndeplinesc funcţii educative pentru un public mediu ce urmează să fie instruit. Astfel ia naştere proza neosămănătoristă de după război scrisă mai ales de către colaboratorii revistelor neosămănătoriste, aceştia fiind îndeosebi autori de proză scurtă (mai rar de roman). Creaţiile lor alcătuiesc o literatură mediocră cu texte asemănătoare prin idei şi mijloace de realizare, căci aceşti prozatori utilizau obsesiv ca tematică idilismul vieţii de la ţară, bucolicul sub pretextul că scriu pentru lumea de la ţară.

Cu toate acestea, perioada dintre cele două războaie mondiale reprezintă un model de referinţă în evoluţia prozei româneşti, atât prin diversificarea modalităţilor narative cât, mai ales, prin lărgirea ariei tematice şi prin coexistenţa lirismului sadovenian

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

cu un realism dur, obiectiv din romanele lui Liviu Rebreanu, precum şi cu explorarea în cele mai adânci zone ale psihicului uman, în creaţiile lui Camil Petrescu şi ale Hortensiei Papadat-Bengescu. În perioada interbelică, specia romanului cunoaşte o dezvolatare fără precedent. Diverse modele epice româneşti şi străine, orientări tematice, tipuri narative marchează evoluţia romanului între tradiţional şi modern. De aceea, se poate afirma că romanul românesc atinge treapta maturizării depline în perioada interbelică, după şase decenii anterioare de încercări mai mult sau mai puţin reuşite.

Dintre factorii care au determinat acest fenomen, amintim mutaţiile fundamentale în mentalitatea culturală (psihanaliza lui Freud, intuiţionismul lui Bergson, fenomenologia lui Husserl) şi în mentalitatea literară europeană (reinterpretarea marilor analişti: Dostoievski, Stendhal; prestigiul romancierilor Marcel Proust, Andre Gide, James Joyce, Virginia Woolf), schimbarea percepţiei asupra speciei literare (nu mai e considerată literatură de divertisment), stimularea interesului scriitorilor şi al publicului românesc pentru problema romanului prin dezbaterile şi articolele din presă, care au relevat necesitatea sincronizării literaturii române cu cea europeană, au condus la apariţia unei generaţii de prozatori talentaţi.

Literatura epică interbelică, care presupune şi dezvoltarea romanului, se dezvoltă în două direcţii încât, studiind proza scrisă între 1900-1928, criticul Eugen Lovinescu remarcă „linia precisă a unei duble evoluţii de importanţă inegală: evoluţia de la subiect la obiect şi evoluţia de la rural la urban” [Lovinescu, 1989:234]. E. Lovinescu intră în polemică cu sămănătoriştii şi cu poporaniştii privind tematica promovată de operele literare. În revista „Convorbiri literare” şi la cenaclul „Sburătorul”, Lovinescu pledează pentru sincronizarea cu literatura europeană prin modernizarea creaţiilor româneşti, iar, pentru afirmarea romanului, susţine necesitatea schimbării tematicii rurale cu cea citadină şi înlocuirea protagonistului ţăran cu intelectualul care are o structură psihologică mult mai complexă, preocupări şi aspiraţii superioare.

O trăsătură importantă a liricii interbelice o constituie dezvoltarea romanului, marcată de apariţia în 1920, a creaţiei lui Liviu Rebreanu, *Ion*, comparabilă cu capodoperele universale ale genului.

În 1925, Ion Vinea felicita Franţa pentru cei şase mii de ramancieri faţă de cei şase ai României, unde, abia începând cu anul 1930, se constată o victorie decisivă a romanului atât în ceea ce priveşte interesul public, cât şi din punctul de vedere al formulei artistice moderne. Până la această dată, toate romanele lui Rebreanu avuseseră un succes neaşteptat, iar publicarea, în 1930, a romanului *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* scris de Camil Petrescu, este primită cu aprecieri atât în rândul criticilor literari, cât şi al cititorilor. Este şi momentul în care Garabet Ibrăileanu sesizează existenţa a două tipuri de roman care au apărut în perioada interbelică: romanul „de creaţie” şi romanul „de analiză”.

Anul 1933 a excelat în creaţii romaneşti, prin apariţii extrem de valoroase pentru literatura naţională: *Patul lui Procust* de Camil Petrescu, *Maitreyi* de Mircea Eliade, *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu, *Europolis* de Jean Bart, *Femei* de Mihail Sebastian, *Rusoaica* de Gib Mihăescu.

Ca atare, în literatura română, proza se intelectualiza şi se dezvolta sub influenţa criticii care o orienta în acest sens.

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

Prozatorii conştientizează forma literară pentru care sunt liberi să opteze, dar încadrarea acestora în grupări literare cu ideologii şi programe clar stabilite este pur formală. Aceasta deoarece, deşi publicau în revistele diverselor grupări literare, scriitorii îşi realizau operele fără să ţină cont întotdeauna de ideile propagate pe plan literar de aceste reviste. Aşa, de exemplu, Hortensia Papadat-Bengescu, deşi corespunde principiilor de la „Sburătorul", a colaborat mai întâi cu „Viaţa românească", unde a fost deosebit de apreciată. În acelaşi fel s-a întâmplat cu Ionel Teodoreanu şi cu Jean Bart care publicau, de asemenea, în revista „Viaţa românească".

În Bucovina interbelică, s-a dezvoltat abia în a doua jumătate a deceniului al patrulea (anii '30) o generaţie nouă de scriitori, care îşi propune să se sincronizeze cu literatura din Vechiul Regat. Literatura română din Bucovina interbelică nu se situează însă, din punct de vedere valoric „în prima linie ierarhică, poate uneori nici în a doua, dar, există aici o efervescenţă creatoare şi un spirit inaugural , care nu pot fi trecute cu vederea, căci acest fapt ar altera chiar integralitatea literaturii române" [Diaconu, 1999:12]. Pentru români Bucovina devine un topos originar care rămâne adesea inaccesibil şi fermecător astfel încât, cercetarea limbii unor scriitori bucovineni, poate fi şi o soluţie pentru a recupera identitatea limbii literaturii române din Bucovina.

Constantin Longhin spunea că „o literatură a Bucovinei a existat" [Loghin, 1996:15] şi că aceasta s-a născut din suferinţele şi speranţele poporului român din această provincie, astfel încât această literatură şi-a câştigat un loc aparte în istoria literaturii române. „Chiar dacă literatura românească ce s-a făcut în Bucovina nu e rezultatul unei tradiţii culturale româneşti de aici, chiar dacă ea nu poartă un timbru special bucovinean, numai faptul că a fost scrisă de scriitori bucovineni şi este ecoul durerilor şi năzuinţelor noastre, că a fost, cel puţin, în timpurile mai îndepărtate, singura hrană sufletească a câtorva generaţii româneşti din Bucovina (...) chiar numai acest fapt ne dă tot dreptul ca să numim literatură bucovineană tot ce s-a scris în această ţară de la anexare (1775) până la Unirea cu patria mumă (1918)". [Loghin, 1996:15]

Pentru a discuta condiţia prozatorilor bucovineni în raport cu literatura română din perioada interbelică avem în vedere generaţia prozatorilor care se manifestă mai târziu, spre sfârşitul perioadei interbelice. Majoritatea acestor scriitori bucovineni au fost de origine rurală, dar au utilizat în operele lor norma lingvistică generală. Dintre scriitorii avuţi în vedere se numără o parte dintre prozatorii ce au activat la mişcarea „Iconar": Mircea Streinul, Iulian Vesper, Vasile Posteucă [Diaconu, 1999:125].

Fără a face o istorie a Bucovinei interbelice, este necesară totuşi prezentarea, pe scurt, a unor direcţii politice şi, implicit, culturale din Bucovina acelor timpuri. După unirea din 1918, în Bucovina începuse procesul de „românizare" încât, după septembrie 1919, la Universitatea din Cernăuţi marea majoritate a profesorilor erau români astfel că se poate vorbi de un învăţământ în limba română. Cu toate acestea, în anii următori, despre noua generaţie de scriitori, s-a afirmat mereu că s-ar fi constituit sub semnul revoltei. De altfel, preocuparea tinerei generaţii era de o recuperare a identităţii româneşti împotriva elementului alogen dar şi împotriva Bucureştiului cultural, care era perceput ca îndepărtat şi străin de Bucovina.

Românii din Bucovina se simt mereu în pericol de a-şi pierde identitatea, dar cu toate că tendinţa era unirea în spirit cu România, existau şi voci care îşi exprimau regretul

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

după vremurile culturii germane din timpul stăpânirii habsburgice, dar, pentru noua generaţie în provincie, era importantă „dorinţa de consolidare în spirit a unirii din 1918" [Diaconu, 1999:10]. Şi, tot pentru noua generaţie de provincie, mai ales cea după anii 1930, tradiţionalismul este opţiunea estetică dominantă.

Aşadar, se manifestă dorinţa de consolidare a legăturii dintre numeroasele grupări tradiționaliste, unele având chiar vagi opţiuni ce ţin de modernitate. Generaţiile din aceşti ani şi grupările din diferite oraşe aparţin din punct de vedere structural unui naţional aflat în criză sau pericol. Ca atare, scriitorii acestei perioade, majoritatea tineri şi entuziaşti, au asimilat, dornici de individualizare prin rupturi violente, tendinţele gândirismului şi trăirismului.

Din păcate, multe dintre aceste grupări şi reviste au fost subapreciate din cauza idealurilor de dreapta, fiind acuzate de iraţionalism sau de misticism. De altfel, multe dintre reviste au avut apariţii de scurtă durată, de cel mult doi ani iar tinerii care publicau în paginile lor nu au ajuns să se maturizeze şi să se integreze literaturii române din diferite cauze: unii au fost nevoiţi să părăsească ţara, altora li s-a interzis dreptul la semnătură, iar unii au ajuns chiar la închisoare. De aceea, despre scriitorii şi revistele din Bucovina s-a vorbit târziu şi de multe ori cu alte intenţii decât cele strict estetice, de recuperare, astfel că literatura română suferă, chiar şi astăzi, de acest neajuns în ceea ce priveşte literatura bucovineană. Un alt fapt care a contribuit la ignorarea literaturii bucovinene este acela că istoria literară se raportează de cele mai multe ori la primul deceniu de după Marea Unire, apreciind scriitorii de atunci, iar anii 1935-1940 au fost ignoraţi de istoria literaturii române, mai ales după 1947, cu toate că această literatură creează o imagine complexă a literaturii române înseşi.

Această perioadă din istoria Bucovinei a fost surprinsă pe deplin de cuvintele lui Traian Chelariu din 1930: „Lupeasca, partidele, dictatura apropiată pe de o parte, sprijinite de o armată bine plătită, şi pe de altă parte optzeci la sută din populaţia ţării nemulţumită, sincer nemulţumită, tineretul anchilozat […], toate vestesc începutul sfârşitului." [apud Diaconu, 1999:19]

Şi poate că nu întâmplător în această epocă, vitregă pentru românii din Bucovina, noua genereţie de scriitori bucovineni îşi conturează profilul. Aceştia sunt preocupaţi mai ales de recuperarea identităţii româneşti ca un mijloc de apărare împotriva elementului alogen.

Scriitorii bucovineni din această perioadă pot fi caracterizaţi prin conflictul interior dintre credinţa că deţin cele mai importante caracteristici ale fiinţei naţionale, acest fapt dându-le un complex de superioritate, şi, în acealaşi timp, unul de inferioritate prin sentimentul acut al marginalizării. Simţindu-se permanent ameninţaţi de pierderea identităţii, scriitorii renunţă la complexul de superioritate, prin mărturisire de sine devenind violent agresivi faţă de ceilalţi. Acest lucru trebuie acceptat mai ales că, în Bucovina, cultura românească s-a născut din reacţia naţională împotriva cotropirii şi nicidecum din spirit de imitaţie. De multe ori, în tot ce s-a scris despre literatura română interbelică din Bucovina au existat şi confuzii. Contemporanii percepeau frământările scriitorilor bucovineni influenţaţi fiind de ceea ce mărturiseau aceştia în operele lor literare.

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

Chiar George Călinescu scrie despre aceştia deşi. îi poziţioneaz,ă cu ironie, alături de suprarealişti: „Ceea ce izbeşte la noua generaţie bucovineană este hotărârea de a cultiva valorile pure, necontaminate de atitudini exterioare artei, de a-şi face din această creaţiune în libertate, o formă de afirmaţie naţională." [Călinescu, 2003:822 („suprarealiştii bucovineni")], iar Pompiliu Constantinescu îi consideră sămănătorişti ascunşi sub masca modernismului, în vreme ce Eugen Lovinescu ignoră scrierile acestora.

Mişcarea literară cea mai importantă pentru bucovineni a fost iconarismul ca expresie a unei generaţii de creaţie. Scrisul în limba română are pentru prozatori rolul de a cultiva forma graiului local aflat în concurenţă cu alte graiuri şi, în acelaşi timp, rolul de tărie sufletească şi armă de apărare mai ales pentru generaţiile de dinainte de Unire. De altfel, aşa cum notează Perpessicius, „această tânără proză bucovineană se distinge de restul ţării (vechiul regat) prin caracterul ei tradiţional (local, regional)." [Perpessicius, 1978:153] Scriitorii bucovineni erau într-o încercare continuă de autodefinire şi de impunere a unui model cultural. Acelaşi critic îi caracterizează contradictoriu denumindu-i „senzitivi şi realişti şi în acelaşi timp cerebrali şi mistici" [Perpessicius, 1978:134].

Şi, totuşi, explicaţia pentru care tinerele generaţii de după 1930 aderă la tradiţionalism trebuie căutată în statutul provinciilor româneşti unite cu Regatul României: în ultimele luni ale anului 1918 (înainte de Unire) provinciile se bucurau de autonomie, iar după aceea a avut loc un proces de rintegrare în România, aceasta fiind probabil explicaţia pentru opţiunea prozatorilor bucovineni pentru un tradiţionalism poate cam exagerat. Mircea A. Diaconu notează în acest sens: „Tradiţionalismul este, aproape fără excepţie, al provinciilor şi mai ales al tinerilor din provincie" [Diaconu, 1999:9]. Criticul este de părere că, pentru noua generaţie din provincie, cel mai important deziderat este dorinţa de consolidare în spirit a unirii din 1918, acest lucru fiind împlinit prin întoarcerea spre tradiţional, nu numai prin tematica rurală care nu este întotdeauna opţiunea scriitorilor (unii chiar aderă excesiv la modernitate), ci prin situarea contextuală culturală rămân inainte de toate, cu scopul de a fi naţionali. Aceşti prozatori, risipiţi prin oraşe de provincie aparţin ca structură unui naţionalism aflat în pericol. Scriitura lor vrea să demonstreze o reîntoarcere grăbită la patria mamă şi astfel ajung să treacă şi prin experienţele trăirismului şi ale gândirismului.

Pentru prozatorii din Bucovina autohtonismul tradiţionalist spiritualizat („mitul etnic", „mitul folcloric"), precum şi ortodoxismul, înţeles ca determinantă fundamentală a psihologiei şi a spiritualităţii („bizantinismul"), dar şi primitivismul rural, contribuie, prin gândirism, pe de o parte, la relevarea unor elemente de substrat, la încurajarea preocupărilor folclorice şi etnografice, iar, pe de altă parte, la o predispoziţie a alunecării naţionaliste de dreapta. Imediat după Unire, entuziasmul copleşea spiritele tinerilor prozatori, aceştia vizând transformarea Bucovinei într-un spaţiu cultural românesc pur. Acest fapt sugerează parcă iminenţa pericolelor viitoare pe care de altfel istoria le va releva. Generaţiile acestor ani şi grupările risipite în oraşe de provincie aparţin structural naţionalismului, iar aceasta indică de ce în perioada comunistă unii dintre scriitori au fost ignoraţi. Acest fapt explică şi lipsa de maturizare literară a unor scriitori care astăzi nu aparţin firesc literaturii române pentru că au fost obligaţi să tacă sau să părăsească ţara.

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

Opiniile exegeţilor faţă de valoarea literară a scrierilor realizate de prozatorii bucovineni sunt împărţite. G. Călinescu amendează stilul acestora care ar abuza de amestecul registrelor limbii: „Vorbire încâlcită, o goană după neologisme pe de o parte şi după arhaisme pe de alta, o gândire abstractă, o sentimentalitate tulbure, un misticism bizar, un amestec de folclorism şi modernism, ducând nu rareori la baroc" [Călinescu, 2003:822].

De altfel, şi în apelativele folosite la adresa acestor prozatori se simte ironia: despre Traian Chelaru, de exemplu, afirmă că acest prozator glorifică „ţinutul drag bucovinean". Perpessicius consideră că *Ion Aluion* şi *Primăvara în „Ţara Fagilor"*, romane ale lui Mircea Streinul şi Iulian Vesper fixează nivelul „tinerii proze bucovinene" [Perpessicius, 1978:153]. Acest fapt se explică prin provenienţa prozatorilor amintiţi, şi anume din „tânăra promoţie a liricii bucovinene – gruparea iconarilor" [Perpessicius, 1978:154].

Înainte de a contina prezentarea opiniilor criticilor literari, este necesară însă o sumară trecere în revistă a prozatorilor bucovineni avuţi în vedere în prezenta lucrare.

Traian Chelariu (21.07.1906 – 4.11.1966), poet, prozator, eseist şi dramaturg a debutat cu versuri în revista „Floarea soarelui" şi în revista „Glasul Bucovinei" cu volumul *Exod*. A colaborat la „Junimea literară", „Orientări, „Codrii Cosminului, „Convorbiri literare", „Lamuri", „Universul literar", „Bilete de papagal" şi altele. Ca mai toţi prozatorii bucovineni a semnat cu diferite pseudonime, ca de exemplu: T. Cordun, G. Ispir, St. Jaru, V. Jeleru, Luca Vreme. Aceste pseudonime literare sunt uneori hilare dar au relevanţă pentru cele afirmate anterior în legătură cu naţionalismul bucovinenilor. După primul volum, din 1936, Traian Chelariu se impune în peisajul literaturii româneşti ca poet şi prozator plin de rafinament. În *Istoria literaturii*, G. Călinescu îl numeşte poet „remarcabil şi original". Ca prozator T. Chelariu publică alături de povestiri *Necunoscuta* şi pagini de jurnal *În căutarea Atlantidei*, jurnalul *Zilele şi umbra mea*, precum şi pagini de eseuri şi însemnări filosofice, *Casă pe nisip*, *Psihologia aplicată în lumina câtorva imperative umane şi româneşti*, dar şi pagini întregi de impresii din muzee *Pietre la care mă-nchinai*. Despre proza sa de ficţiune Mircea A. Diaconu spune că are „un accentuat caracter subversiv şi dinamitard" [Diaconu, 2004] şi precizează că aceasta nu a fost comentată de presă.

În *Dicţionarul general al literaturii române*, T. Chelariu este caracterizat ca fiind un prozator „livresc şi preţios cerebral până la ariditate" [DGLR, 2004:194], un scriitor care cultivă răzgândirea în proza de ficţiune şi exerciţiile de reflexivitate în eseurile filosofice. Cu stilul său sever, autorul ne face părtaşi la impresiile sale referitoare la sculpturi din celebrele muzee italiene sau la capodoperele unor maeştrii în faţa cărora se extaziază lucid. Evident că jurnalul, o specie căutată în epocă, nu lipseşte din bibliografia prozatorului, astfel că volumul *Zilele şi umbra mea* cuprinde mărturii despre propria sa devenire ca om de cultură şi ca scriitor, fiind în acelaşi timp oglindă a unei lumi prin relevarea existenţei propriu-zise (cenacluri, expoziţii, lansări de carte, lumea scriitorilor, bombardamente, verificări de partid, filme, cărţi, spectacole, evenimente culturale sau politice).

Referitor la stilul lui Traian Chelariu, trebuie precizat că acesta nu rămâne tributar unei singure maniere de a scrie, el este fie romantic prin tema iubirea

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

(*Necunoscuta*), fie realist prin evocarea tragediilor din lumea satului bucovinean (*Frigul, Noaptea*), iar prin prezentarea unor calamităţi tinde chiar spre naturalism *(Lut)*. Cultivând alegoria, ca în *Şoimul*, şi parabola (*Subterana*) – prin care se referă la sistemul totalitar – uneori ajunge la fanatism (*Clondirul*). În realizarea portretelor personajelor sale, prozatorul adoptă un pesimism accentuat.

Volumul postum *În căutarea Atlantidei*, publicat în 1989, nu are succesul scontat poate şi din cauza evenimentelor politice din anii '90, când literatura stagnează într-un fel prin orientarea publicului mai mult spre politic decât spre cultural.

Despre Iulian Vesper (22.11.1908 – 11.02.1986) s-a spus că: „nu este un poet care scrie proză, un prozator care practică eseul sau traducerea etc., ci scrie versuri ca poet, când abordează proza este nuvelist sau romancier, când traduce se supune cu totul rigorilor textului de echivalat, împrejurare care duce la o armonie lăuntrică a personalităţii sale, dar şi la o imagine a mai multor scriitori într-unul singur, dintre cei mai hărăziţi" [Muntean, 1999:242]. Iulian Vesper a debutat în „Junimea literară" în 1928. A colaborat cu traduceri, poezie, articole, eseuri literare şi filosofice, la diverse ziare şi reviste: „Îndrumarea", „Făt-Frumos", „Junimea literară", „În preajma gândului", „Convorbiri literare", „Curentul literar", „Gândirea", „Ramuri", „Contemporanul", „România literară" etc. Ca prozator, este cunoscut prin volumele *Primăvara în Ţara fagilor* (1938) şi *Glasul* (1957). A semnat cu pseudonimele: Nestor Deleanu, Nicu Oreste, Rândunel. De altfel, chiar numele Iulian Vesper este un pseudonim literar, numele său real fiind Teodor V. Grosu.

Tânăra proză bucovineană este regională [Perpessicius, 1978:165], Iulian Vesper prezentându-ne în romanul său *Primăvara în Ţara Fagilor* o Bucovină de după război în primul an al stăpânirii româneşti. Şi Iulian Vesper, ca şi Traian Chelariu, vine din poezie, din „tânăra generaţie a liricii bucovinene cunoscută sub numele de gruparea iconarilor" [Perpessicius, 1978:165]. Acest lucru se observă în stilul îngrijit al scrierilor sale, în procuparea pentru o compoziţie riguroasă a romanului discutat, rigoare formală ce provine din canoanele poeziei. La publicarea romanului *Glasul* (1957), Iulian Vesper era deja cunoscut şi discutat de critici. Şi, întrucât *Glasul* apare în aceeaşi perioadă cu *Groapa* lui Eugen Barbu, cu *Străinul* lui Titus Popovici şi cu *Bietul Ioanide* al lui G. Călinescu, autorului i se reproşează că nu a scris în perspectiva realismului socialist. Criticul Ion Negoiţescu consideră *Glasul* un „roman valoros" [Negoiţescu, 1991:95], iar Eugen Simion susţine că, în studiul prozei de după război, lui Iulian Vesper trebuie să i se rezerve un loc anume fiind autorul unui „interesant roman" [Simion, 1989:145]. Romanul prezintă, prin vocea unei ţărănci simple şi fără multă carte, viaţa ţăranilor din Bucovina de dinainte şi de după Primul Război Mondial. Lumea descrisă prin ochii Aspaziei Ciobanu, protagonista romanului, devine un *axis mundi* la care se raportează întregul univers. Romanul prezintă confesiunea unei femei ce îşi contemplă existenţa. Scrierea simplă, fără digresiuni, fără amintiri, prezintă de fapt nu drama unei ţărănci bucovinene oarecare, ci drama femeii din toate timpurile, viaţa aşa cum este în mod obişnuit. Ciclul existenţei, marcat de naştere, nuntă, moarte curge firesc, dând autenticitate romanului.

Mircea Streinul (2.11.1910-17.04.1945) a debutat cu versuri în „Revista celor patru". Împreună cu I. Roşca, Gh. Antonovici, N. Pavel şi George Drumur întemeiază

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

în 1931 gruparea „Iconar", iar cu Iulian Vesper, editura cu același nume (1933–1934). Dintre volumele sale de proză amintim: *Aventura domnișoarei Zenobia Magheru* (1938*), Ion Aluion* (1938) și reluat în 1941 cu titlul *Somnul negru, Lupul în Țara Huțulilor* (1939), *Drama Casei Timoteu*, *Prăvălia diavolului* (1942), *Soarele răsare noaptea* (1943) și *Băieți de fată* (1944).

În epica lui Mircea Streinu se remarcă un existențialism redat cu ajutorul unui eu total inaccesibil lui însuși. Proza acestuia tinde insistent spre subiectivizare acest lucru realizându-se prin fixarea unor detalii din chiar biografia prozatorului (prin toponime reale, Cernăuți, Prut, Cuciurul Mare). *Drama casei Timoteu* este considerat romanul cel mai de seamă al autorului mai ales prin „sensibilitatea ulcerată a lui Mircea Streinul" [Diaconu, 2004:37], căci, prin problematica sa romanul aduce un aer proaspăt în proza bucovineană. Cu toate că unica temă din roman este moartea, mai corect spus misterul morții, asistăm în paginile acestuia și la o trăire extatică, apoape dionisiacă, a unor personaje care mai apoi se sinucid sau mor cuprinse de patima morții.

Și totuși Mircea Streinul, prin tematica sa diferită „nu este un romancier al țărănimii așa cum nu este unul al lumii citadine" [Diaconu, 2004:38], iar în romane creează o atmosferă halucinantă care transformă peisajele unui spațiu originar unde personajele se întorc veșnic. Temele predominante sunt moartea, tăcerea, prietenia. Personajele, cu nume simbolice (Stan Nimeni, Iraclie Lume) au un destin tragic adesea asumat, deoarece în spațiul bucovinean, mirajul morții și al suferinței se împletesc cu mitul oedipian. În roman, autorul urmărește destinul a trei generații născute sub pecetea păcatului grav (incest, patricid). Eroii lui Mircea Streinul sunt într-o profundă și permanentă criză de identitate, fiind, de fapt, în căutarea eului originar. S-ar putea spune că autorul dorește restaurarea spiritului românesc prin întoarcerea la spiritul provinciei. Acesta este realizat uneori printr-un antisemitism creat și prin violențe de limbaj iar, alteori, prin simpatie ascunsă pentru eroii săi evrei. Acesta este poate motivul pentru care autorului i s-a reproșat adeseori lipsa verosimilității dar, cu toate acestea, *Drama casei Timoteu* este considerată de mulți o capodoperă.

Dacă în lirică creează o poezie încărcată mitic cu o viziune panteistă blagiană, în proză, Streinul evocă viața rurală aspră din Bucovina evoluând spre tragic atunci când sunt reliefate destine prinse în vârtejul Primului Război Mondial și spre tragicul psihologic de factură dostoievskiană alături de un plan fantastic-grotesc.

Vasile Posteucă (10.09.1912 – 6.12.1972) a debutat în volum cu versurile *Cântece de țară* și a colaborat la revistele: „Convorbiri literare", „Glasul Bucovinei", „Junimea literară" etc. Referindu-se la generația prozatorilor bucovineni, Vasile Posteucă mărturisea în 1972: „Totul a fost splendid. Am avut norocul să trăiesc în cea mai jertfelnică generație românească" (mărturisire înregistrată de familie la 12.11.1972 pe când prozatorul era pe patul de moarte în spital).

Romanul *Băiatul drumului*, care până la urmă are ca titlu o poreclă dragă dată de mamă unui fiu altfel decât ceilalți, revine cu același univers rural bucovinean, fiind mai degrabă o monografie a satului bucovinean. Aceeași încercare de recuperare a unui paradis pierdut, recâștigat și iar pierdut se relevă în paginile romanului. Prin ochii de copil ai personajului Țâlică o lume cu bune și cu rele se zbate să supraviețuiască tăvălugului de neoprit al istoriei.

BDD-A26595 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)

Cu toate că, părerile exegeţilor sunt împărţite, cei patru prozatori bucovineni, despre care am amintit în lucrarea noastră, respectiv Traian Chelariu, Vasile Posteucă, Mircea Streinul şi Iulian Vesper, îşi au locul lor în istoria literaturii române din perioada interbelică.

Incursiunea noastră în proza bucovineană de după 1918 produce dincolo de o lectură cu valenţe sentimentale (în fond e o lume a noastră chiar dacă azi ne desparte o altă graniţă) şi o bucurie a descoperirii fazelor de evoluţie a unei limbi pur româneşti, indiferent de limba statului de care aparţine astăzi Bucovina.

BIBLIOGRAFIE

Dicţionarul general al literaturii române, 2004. Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti
Călinescu, G., 2003. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Semne, Bucureşti.
Crainic, Nichifor, 1919. cronică la volumul *„O iubire”* de Eugen Todie în „Dacia”, I, nr.181, 31 iunie 1919.
Crohmălniceanu, Ov. S., 1967. *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol II, Editura Minerva, Bucureşti.
Diaconu, Mircea A., 1999. *Mişcarea „Iconar. Literatură şi politică din Bucovina anilor ‘30*. Editura Timpul, Iaşi.
Diaconu, Mircea A., 2004. *Studii şi documente bucovinene*, Editura Timpul, Iaşi
Longhin, Constantin, 1991. *Istoria literaturii române din Bucovina 1775-1918*, Editura Minerva, Bucureşti.
Longhin, Constantin, 1996. *Istoria literaturii române din Bucovina 1775-1918*, Editura „Alexandru cel Bun”, Cernăuţi.
Lovinescu, E., 1919. *Tabla de materie*, în „Sburătorul”, I, nr.26, 11 octombrie 1919, p. 594.
Lovinescu, E., 1989. *Istoria literaturii române contemporane*, Editura Minerva, Bucureşti.
Muntean, George, 1999. „Românía literară”, în *Dicţionar de literatură Bucovina*, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbierea”, Suceava, p. 242.
Negoiţescu, I., 1991. *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, Bucureşti.
Ornea, Z., 1980. *Tradiţie şi modernitate în deceniul al treilea*, Editura Eminescu, Bucureşti.
Perpessicius, 1978. *Opere*, VIII, Editura Minerva, Bucureşti.
Satco, E., Pânzar I., 1993. *Dicţionar de literatură. Bucovina*, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbierea”, Suceava.
Săteanu, C., 1920. *O convorbire cu d-l G. Ibrăileanu*, în „Cuvântul liber”, nr.35, 1 iulie, apud.Z. Ornea, *Tradiţie şi modernitate în deceniul al treilea*, Bucureşti, 1980, p. 471.
Simion, Eugen, 1989. *Scriitori români de azi*, Editura Cartea Românească, Bucureşti.

NOTĂ: Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Excelenţă interdisciplinară încercetarea ştiinţifică doctorală din România – EXCELLENTIA”, contract POSDRU/187/1.5/S/155425, proiect cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

BDD-A26595 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:03 UTC)